

บทที่ ๓

"พราหมณ์" ตามคติของพุทธศาสนา

พุทธศาสนาไม่เน้นความสำคัญของชาติ มนต์และวรรณะ ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของพราหมณ์ และไม่ไต่ถามกันว่า พราหมณ์อยู่ในวาระที่ประเสริฐกว่าวาระอื่น ๆ พุทธศาสนาเชื่อว่า บุคคลใดเชื่อว่าเป็นพราหมณ์ เพราะมีความประพฤติดี มีความรู้แจ้งธรรมทั้งหลายทั้งฝ่ายคี่และฝ่ายชั่ว ไค้แกอริยสัจ ๔ อิทธิบาท ๔ และสังโยชน์ ๑๐ เป็นต้น กังนั้น พราหมณ์ในทัศนะของพุทธศาสนา คือ ผู้มีจริยธรรมและยึดมั่นในสัจจะ ผู้วิจัยจะไค้กล่าวถึงธรรมที่ทำให้บุคคลเป็นพราหมณ์

ธรรมที่ทำให้บุคคลเป็นพราหมณ์ตามคติพุทธศาสนา บุคคลใดเชื่อว่าเป็นพราหมณ์เพราะประกอบ
กาวจรธรรมดังนี้

- ก. ธรรมที่พราหมณ์พึงรู้และเข้าใจ
  - อริยสัจ ๔ หมายถึงธรรมที่เป็นความจริงอันประเสริฐ ๔ ประการไค้แก
  - ทุกข คือ ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ กล่าวคือ การยึดมั่นใน-

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๓๕ พระอภิธรรมปิฎก วิภังคปกรณ์,
หน้า ๑๑๔.

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๑๐ พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค,
หน้า ๑๓๒-๓. ขอ ๘๖.

เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘๑-๓๘๑ ขอ ๒๙๔-๒๙๔.

ชั้นที่ ๕ มีรูป เวทนา สัญญา สังขารและวิญญาณ

อุปาทานชั้นที่ ๕ ใจแก่ กายและใจ แบ่งออกเป็นกอง ชั้นที่ ๕ คือ

ก. รูป คือ ธาตุทั้ง ๔ ใจแก่ คิน น้ำ ลม ไฟ ประชุมเป็นกาย

ธาตุคิน เรียกปฐวีธาตุ คือ ธาตุที่มีลักษณะแข็งที่เป็นภายใน คือ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก ม้าม หัวใจ ตับ พังคืด ไต ปอด ใสใหญ่ ใส่น้อย อาหารใหม่ อาหารเก่า

ธาตุน้ำ เรียกอาโปธาตุ คือ ธาตุที่มีลักษณะเอิบอาบที่เป็นภายใน คือ คี เสลด หนอง เลือด เหงื่อ มันข้น น้ำตา น้ำลาย น้ำมูก ไขข้อ บุตร

ธาตุไฟ เรียกเตโชธาตุ คือ ธาตุที่มีลักษณะร้อนที่เป็นภายใน คือ ไฟที่ยัง กายให้อบอุ่น ไฟที่ยังกายให้ทรุดโทรม ไฟที่ยังกายให้กระวนกระวาย ไฟที่เผาอาหารให้อย่อย

ธาตุลม เรียกวาโยธาตุ คือ ธาตุที่มีลักษณะพัดไปพัดมา ที่เป็นภายใน คือ ลมที่พัดขึ้นมาเบื้องบน ลมพัดลงเบื้องต่ำ ลมในท้อง ลมในไส้ ลมพัดไปตามตัว ลมหายใจ

ข. เวทนา คือ ความรู้สึกทางอารมณ์มี ๓ อย่าง ใจแก่ ความสบายกาย ความสบายใจ เรียกสุขเวทนา ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ เรียกทุกขเวทนา ความไม่ทุกข์ไม่สุข เรียกอทุกขมสุขเวทนา

ค. สัญญา คือ ความจำไว้หมายรู้ในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัสและอารมณ์ที่เกิดกับใจ

ง. สังขาร คือ เจตสิกธรรมเป็นอารมณ์ที่เกิดกับใจ เป็นส่วนชั่วเรียกอกุศล เป็นส่วนดี เรียกกุศล เป็นส่วนกลางไม่ดีไม่ชั่วเรียกอพยวกุศล

จ. วิญญาณ คือ ความรู้ทางอารมณ์ในเวลาที่มีรูปมากกระทบตา เป็นต้น

บุคคลผู้เป็นพราหมณ์ ควรรู้จักชั้น ๕ รู้จักเหตุเกิด ความคับและข้อปฏิบัติให้ถึง
ความคับแห่งธรรมชั้นนี้

สมุทัย คือ ที่เกิดแห่งทุกข์ ไ้แก่ ตัณห หรือความทะยานอยาก เป็นเหตุให้
เกิดทุกข์ ตัณหามี ๓ อย่าง คือ กามตัณห ไ้แก่ ความอยากในอารมณ์ที่นาใคร กวตัณห
ไ้แก่ ความอยากเป็นโนนเป็นนี้ และ วิภวตัณห ไ้แก่ ความไม่ยอมมี ไม่อยากเป็น

นิโรธ คือ ความคับตัณหให้หมดสิ้น คับทุกข์มีให้เกิดทุกข์ขึ้น

มรรค คือ ข้อปฏิบัติให้ถึงความคับทุกข์มี ๘ ประการ ไ้แก่ ปัญญาอันเห็นชอบ๑
คำริชอบ๑ เจริญชอบ๑ ทำการงานชอบ๑ เลี้ยงชีวิตชอบ๑ ทำความเพียรชอบ๑ ตั้งสติชอบ๑
และตั้งใจชอบ๑

พราหมณ์ผู้รู้ความจริง ๘ ประการ ย่อมพบแต่ความสุข รู้จักขจัดความทุกข์ไม่ให้
เกิดขึ้นแก่ตน ปฏิบัติตนในทางที่ถูกต้องสำหรับดำเนินชีวิต^๒

ธรรมอื่น ๆ ที่พราหมณ์ควรรู้ไ้แก่ อินทรีย์ ๕^๓ อินทรีย์ ๖^๔ ซึ่งบางที่เรียกว่า
อายตนะภายใน ๖ รู้จักความยินดีและอุบายเครื่องสลัดออกในลาภสักการะและชื่อเสียงอัน
เป็นธรรมที่ให้ความรู้สึกผิดร้อนและเป็นอันตรายแก่การบรรลุโมกษธรรม ดังที่พระพุทธ-
เจ้าทรงตรัสธรรมทั้งสามเหล่านี้แก่พราหมณ์ไว้ในสมณพราหมณ์สูตรที่ ๑, ๒ แห่งสุขินทรียวรรคที่ ๔^๕

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๑๗ พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย
ขันธวารวรรค, หน้า ๒๑๒-๓.

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๑๖ พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย
นิตานวารวรรค, หน้า ๒๘๓-๒๘๖ ข ๔๑๖-๔๒๐.

^๓อินทรีย์ ๕ คือ สุข ทุกข์ โสมนัส อุเบกขาและโทมนัส

^๔อินทรีย์ ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ บางที่เรียกว่า อายตนะภายใน ๖

^๕พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๑๘ พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย

มหาวารวรรค, หน้า ๒๖๑-๒.

ในสมณพราหมณสูตรที่ ๑, ๒ แห่งฉินทรียวรรคที่ ๓ และในสมณพราหมณสูตรที่ ๑, ๒ และ ๓ แห่งตติยวรรคที่ ๓ ตามลำดับ

ข. ธรรมที่พราหมณ์พึงปฏิบัติ เนื่องจากพุทธศาสนาจำแนกคนตามความประพฤติ และการกระทำ (กम्म) ไว้ในวาเสฏฐสูตรว่า

"บัดนี้ทั้งหลายมีปรกติเห็นปฏิจสุมุปาท^๑ ฉลาดในกรรมและวิบาก ย่อมเห็นกรรมนั้น แจ่มชัดตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า โลกยอมเป็นไปเพราะกรรม หมูสัตว์ยอมเป็นไปเพราะกรรม สัตว์ทั้งหลายถูกผูกไว้^๒ ในกรรม เหมือนลิ่มสลักของรถที่กำลังแล่นไป บุคคลใด^๓ ชื่อว่าเป็นพราหมณ์ด้วยกรรมอันประเสริฐ คือ ทมะ^๔ พรหมจรรย์^๕ สัจญมะ^๖ และทมะ^๗

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๑๕ พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค, หน้า ๒๕๕-๕.

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๑๓ พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัถวาสก, หน้า ๕๒๙.

สยามบรรณกิจ เฌอปัก สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกายสส มัชฌิมปัถวาสก, ๑๓: ๒๕๕ ข ๓๐๗.

เอเมกั ยตาภูถั	กมมึ ปสสนนถิ ปถนถิตา
ปฏิจจสุมุปาททสา	กมมวิปากโกวิทา
กมมุนา วตตถิ โลโก	กมมุนา วตตถิ ปชา
กมมณิ พมมชนา สตตทา	รตตสสาถิว ยายโต
คเปน พรหมจริเยน	สยเมน ทเมน จ
เอเตน พรหมานโธ ไทถิ	เอถั พรหมานมูถกมึ ฯ

^๑ปฏิจสุมุปาท คือ ความเกิดขึ้นเพราะอาศัยกันและกัน เช่น อวิชาเป็นปัจจัยให้เกิดสังขาร สังขารเป็นปัจจัยให้เกิดวิญญาณ เป็นต้น

^๒ทมะ คือ ความเพียรเพื่อเผาผลาญกิเลส การขมกิเลสโดยการทรมานตน

^๓พรหมจรรย์ คือ การประพฤติกรรมอันประเสริฐโดยการออกบวชเพื่อละเว้นเมถุน

ธรรม การศึกษาพระเวท

^๔ทมะ คือการรู้จักขมจิตใจตน และทมะ คือ การสํารวมกาย วาจา มีให้เบียดเบียน

ดังนั้นความแตกต่างของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นคนดี คนชั่ว เป็นพราหมณ์หรือชาวนา
จึงขึ้นอยู่กับกรรมคือ การงาน เช่น พอค้า คือ ผู้ทำการค้าขายเลี้ยงชีวิต พระราชา คือ
ผู้ปกครองบ้านเมือง และพราหมณ์ ก็ผู้ประพฤติก็นเป็นผู้ไม่มีอาลัย ไม่มีความสงสัย เพราะ
รู้ทั่วถึงจนหยั่งลงในอมตกรรมโดยลำดับ

ลักษณะความประพฤติปฏิบัติด้านจริยธรรมของพราหมณ์ที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนา
มีดังนี้

ก. พราหมณ์เป็นผู้มีกีด กล่าวคือ พราหมณ์พึงยึดมั่นในพรหมจรรย์ งดเว้น
จากเมถุนกรรม บริโภคอาหารหนเคี้ยว ไม่คั้นน้ำเมา เป็นพหูสูต^๒ ไม่มีความชั่วทางกาย
วาจา ใจ^๓ สะอาดกว่าความมีสัจจะและธรรม^๔ ไม่โกรธ มีวัตร มีศีล ไม่มีกิเลส^๕

สยามบรรณสาร เติบูนี่ สุตตนทีปฎิเกมขุททนิกาเยสส มชฌิมปณณาสกั. ๑๓:๖๙

ยสสาธยา น วิชชนติ

อญญาเย อกถงกถิ

อมโศคนั ออนุปตถกั

ตมทึ พฐุมิ พราหมณั

๒

สยามบรรณสาร เติบูนี่ สุตตนทีปฎิเก ขุททนิกาเยสส ชาตกั ปฐโม ภาโค,

๒๗:๔๐๕ ที ๒๐๒๒.

อตถิ โช พราหมณา เทว

สีลวณโศ พหุสสุตา

วिरตา เมธุนา ชมมา

เย เต ภูชเชษมุ โภชนั ฯ

เอกกญจ ภตถกั ภูญชนติ

น จ มรชั ปิวนติ เต

อธชาตา เต มหาราช

คาทิสเส นิปตามเส ฯ

๓ สยามบรรณสาร เติบูนี่ สุตตนทีปฎิเก ขุททนิกาเยสส ชมมปทคากาย, ๒๕: ๒๘.

ยสส กาเยน วาจาเย มนสา นตถิ ทุณนติ

๔ เรืองเดียวกัน.

ยเมหิ สจจญจ ชมโม จ

โส สจจ โส จ พราหมโณ

๕ เรืองเดียวกัน, หน้า ๒๘.

อถโกชนั วตตวณกั

สีลวณกั ออนุสสทึ"

ข. พราหมณ์ยี่คนนั้นในสัจจะ ถือกันว่า พราหมณ์ที่ประเสริฐ ควรรักษาสัจจะ ๔ ประการที่ตนกล่าวไว้ว่า จงเอ็นดูสัตว์ที่พราหมณ์กล่าวไว้ว่า ไม่ควรฆ่า ปฏิบัติตนเพื่อให้เกิดความเบื่อนายคล้ายกำหนดในกามที่พราหมณ์กล่าวไว้ว่า กามมีความไม่เที่ยง มีทุกข์แปรปรวน ปฏิบัติตนเพื่อให้เกิดความเบื่อนายในภพที่พราหมณ์กล่าวไว้ว่า ภพมีความไม่เที่ยง มีทุกข์แปรปรวน และพราหมณ์พึงดำเนินปฏิบัติที่ไม่มีความกังวลใจว่า "เราไม่มีอะไร หรือในความเป็นอะไร ๆ ของใคร ๆ"

ค. พราหมณ์มีปัญญาดลาคคุจนิกปราชญ์ พราหมณ์มีปัญญาดลาคคิกซึ่ง ดลาคในทาง และมีโชทาง^๒ ไม่มีความอวดดี ไม่เคลือบแคลงสงสัย เพราะรู้ทั่ว หยั่งลงในอมตะ^๓ รูจักติ และอุบิทธิของสัตว์ทั้งหลาย (คือและเลวเป็นไปเพราะกรรม)^๔ รูบุพเพนิวาส (ระลึกชาติก่อนได้) เห็นสวรรค์ อมาย (ความสว่างและความมืด) ดุถึงความสิ้นไปแห่งชาติ เป็นมุนี^๕

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๒๑ พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย, หน้า ๒๐๔.

^๒ สยามารมณฺณสส เทปิฎกั สุตตมปิฎกเก ขุททกนิกายสส ขมมปทคถาย, ๒๕: ๒๕.

คนภีรปญฺญู เมธาวิ	มคคามคคสส โกวิท
อุตฺตมตถ อุนุปตถ	กมท พุรุมิ พราหมณ
^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐.	

ยสสาลยา น วิชชนติ	อญฺญา ย อกตงกถิ
อมโตคค อุนุปตถ	กมท พุรุมิ พราหมณ
^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑.	

จุกิ โย เวทิสฺสคาน	อุปตฺตติญฺจ สพฺพโส
อสฺสคค สุกค พุทฺธ	กมท พุรุมิ พราหมณ
^๕ เรื่องเดียวกัน	

บุพเพนิวาส โย เวทิส	สคคาปายญฺจ ปสสคิ
อโถ ชาติถขย ปตฺโต	อภิญญา โวลสิโต มุนิ
สพฺพโวลสิโตวาสาน	กมท พุรุมิ พราหมณ

ง. พราหมณ์มีใจประกอบกัวยเมตตา กรุณา ซันติและอุเบกขา กล่าวคือ พราหมณ์
ไม่ฆ่าหรือใช้ใหญ่อื่นชาติหรือพราหมณ์ด้วยกัน ไม่ประทุษร้ายใคร ๆ ออกด้นตอดสิ่งต่าง ๆ
ที่ใครรับ (การคา ทูบตี ของจำ) ๒ ไม่ถือเอาของที่เขาของไม่ให้ของอาจ ประเสริฐ แกล้ว
กล้า

จ. พราหมณ์มีสัมมาคารวะรู้หลักเจรจา กล่าวคือ พราหมณ์รู้จักเคารพนอบน้อม
ต่อบุคคลที่สั่งสอนใหญ่แจจธรรมที่พระพุทเจ้าทรงแสดง ๕ เจรจาเป็นที่รณู ไม่หยาบคาย
ไม่ทำให้เขาใจฉีกกัน เป็นคำสัตย์จริง ๒

ด. พราหมณ์อยู่ผู้เดียวเพื่อเพ่งเพียรงาน กล่าวคือ พราหมณ์ไม่เกี่ยวข้องกับ

สยามบรรณสารส เตปิฎก สุตตนปิฎกเก ขุททกนิกายสส ธมมปทคถาย, ๒๕:๒๘.

โย น หนติ น ฉาเตติ

เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘.

น พราหมณ์สส ปทเรมย

๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘.

อดุโกสั วรพณญจ
ขนติพลั พลานัก

๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐.

โลเก อทินัน นาทิยติ

๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑.

อดุภัง ปวรั วีรั

๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘.

ยมหา ธมม วิชานะมย

สอกจัจ นั นมสเสมย

๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐

อกกุสั วิญญาปนี

ยาย นากิสเซ กญจิ

นารสั มุญเจถ พราหมโณ

อตุฏโธ โย ติจิถขติ

กมห์ พุริมิ พราหมณั ๑

สมมาสมพุนฐเทสิคั

อดุคิหุดตัว พราหมโณ ๑

คิริ สจัจ ภูทีรเย

กมห์ พุริมิ พราหมณั

คุณที่สุดและบรรพชิต ไม่มีอาลัย ท่องเที่ยวไป มีความปรารถนาน้อย ละกามทั้งหลายในโลกนี้
ไม่มีเรื้อน^๒ เพ่งตาม ไม่วั้นไหว^๓ ไม่มีความหวังในโลกนี้และโลกหน้า^๔ โดยบาปกรรมแล้ว^๕

ช. พราหมณ์ละกิเลสทั้งปวง กล่าวคือ พราหมณ์ของ ศักดิ์สังโยชนทั้งหมด^๒ ทั้งราคะ
โทสะ มานะและมักขะ^๓ ความโกรธ คัดหา ทีวีพรอมอนุสัย พันอวิชา ตรีสรู^๔ ปราศจากกิเลส

สยามบรรณสถาน เป็ญกั สุตตมปิฎกเก ขุณฑนิกายสส ธรรมปทก่าถาย, ๒๕: ๒๕.

อสัสถุ^๑ กทลฐเรหิ
อนาคาเรหิ
อโนกสวริ อปปีจัน^๒
กมหิ พฐุมิ พราหมณั ๗
๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๐.

โยช กามะ ปัททวาม
อนาคาโร
๓ เรื่องเดียวกัน.

ฌายี อเนโช ออกถงกถิ
๔ เรื่องเดียวกัน.

อาสา ยสส น วิจรชนคิ
อญญา ย ออกถงกถิ
อมโตคธ อญปตถั^๕
กมหิ พฐุมิ พราหมณั ๗
๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗.

พานิตปาโป หิ พราหมโถ ๗
๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕.

สงคาคคิ^๖
วิสัมุตถั^๗
๖ เรื่องเดียวกัน.

ยสส ราโก จ โทโส จ
มาโน มนโช ปาทิโต
๘ เรื่องเดียวกัน

เจตวา นฐี วรตคญจ
สนทานั สหนุณกม
อุชิตตปสิขั พุณร^๙
กมหิ พฐุมิ พราหมณั ๗

เครื่องกังวล ไม่นั่น

ขณะเดียวกันพราหมณ์หมั้นพิจารณาไตรตรอง เพียรปฏิบัติใหญ่แรงลึกซึ้งยิ่งขึ้นด้วย
อิทธิบาท ๔ คือธรรมที่ให้ความสำเร็จสมประสงค์ ๔ อย่าง ไค้แก ฉันทะ คือ ความพอใจ
วิริยะ คือ ความเพียร จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ วิมังสา คือ ความหมั่นไตรตรอง พิจารณา
เหตุผล

เมื่อรู้ความจริง ๔ ประการแล้ว พอใจที่ไค้รูและเพียรฝึกฝนที่จะรูธรรมนั้นให้ลึก
ซึ้ง ไม่วางธุระ หมั่นไตรตรอง พิจารณาด้วยเหตุผลอยู่เสมอ ว่าจะไรเป็นทุกข์และสาเหตุของ
การเกิดทุกข์ คิดหาทางดับทุกข์ด้วยการปฏิบัติในทางที่ควร ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนภิกษุ
ทั้งหลายไว้ในสมณพราหมณ์สูตรที่ ๑ และ ๒ แห่งปาสาทกัมปมวรรคที่ ๒^๓ ความโดยย่อว่า
ผู้เป็นพราหมณ์ควรรูแจ้งตามความจริงในอิทธิบาท ๔ นี้ จึงเป็นผู้มีฤทธิ์ มีอำนาจมาก แสดง
ฤทธิ์ไค้หลายอย่าง คือ คนเดียวเป็นหลายคนได้ ใช้อำนาจทางกายไปตลอดพรหมโลกได้
ดังเช่นพระโมคคัลลานะ ผู้เจริญอิทธิบาท ๔ อยู่เสมอมีไค้ขาด สามารถแสดงอิทธิภิสังขาร
ให้ปราสาทของมิกการมารคาสันสะเทือนด้วยนิ้วเท้า ทำให้ภิกษุที่ฟังชานอวดตัว เกิดสลดใจ
แล้ว พระพุทธเจ้าจึงทรงแสดงอิทธิบาท ๔ ที่ทำให้พระโมคคัลลานะมีฤทธิ์อำนาจ

สยามรัฐสส เทปิฎก สุตตันตปิฎก ขุททกนิกายสส ธมมปทคตถาย, ๒๕: ๒๘.

..... ส เว โทสิ สิกัญจน
อภิญจน กมท พุรัมมิ พราหมณ ๑

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เลม ๓๕ พระอภิธรรมปิฎก วิภังคปกรณ์,

หน้า ๒๙๔.

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เลม พระสุตตันตปิฎก ทีมนิกาย มหาวรรค,

หน้า ๑๕๕-๑๖๔ ขอ ๑๐๒-๑๐๖ และหน้า ๑๕๕ ขอ ๙๔.

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เลม ๑๙ พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย

มหาวารวรรค, หน้า ๓๒๖.

เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒๖-๕.

นอกจากนั้นธรรมที่พรหมพึงปฏิบัติ เพื่อให้เข้าถึงความเป็นพรหมในทางพุทธศาสนา คือ พรหมวิหาร ๔ อันเป็นธรรมของท่านผู้ใหญ่ หรือธรรมของพรหม มี ๔ อย่าง ได้แก่ เบตกา คือ ความรักใคร่ปรารถนาจะให้มีความสุข กรุณา คือ ความสงสารคิดช่วยเหลือให้พ้นทุกข์ มุทิตา คือ ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีและอุเบกขา คือ การวางเฉยไม่คืใจ ไม่เสียใจ เมื่อผู้อื่นถึงความวิบัติ บุคคลผู้เจริญพรหมวิหาร ๔ แ่ไปตลอดโลก เพื่อประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงในทุกสถาน เมื่อตายไปจะไ้บังเกิดในพรหมโลก^๑

ค. ธรรมที่พรหมพึงละเว้น คือ สังโยชน์ ๑๐^๒ เป็นกิเลสที่ผูกใจสัตว์ มัดใจ สัตว์ไว้กับทุกข์ ได้แก่

สักกายทิฏฐิ คือ ความเห็นว่าฉันท์ ๕ เป็นตัวเป็นตน

วิจิจจนา คือ ความสงสัย ความลังเลไม่แน่ใจ ความเคลือบแคลงในปฏิบัติทา
เครื่องดำเนินชีวิต

สึลัพพปรัมมาส คือ ความถือมั่นในศีลพรตโดยสักว่า ทำตาม ๆ กันไปอย่าง
งมงาย หรือโดยยินยอมว่า ชลังศักดิ์สิทธิ์

กามราคะ คือ ความกำหนัดในกาม ความติดในกามคุณ

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๓๕ พระอภิธรรมปิฎก วิภังคปกรณ์,
หน้า ๘๗๖. และ

พระราชาธรมณี, พจนานุกรมพุทธศาสตร์ (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุฒวิทยาลัย,
๒๕๑๘), หน้า ๒๑๐-๒๑๑ และ

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์, ธรรมานุกรม (กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุฒวิทยาลัย, ๒๕๑๕), หน้า ๔๕๐.

^๒พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๑๓ พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย
มัชฌิมปัถเตาสก, หน้า ๕๐๗-๕๒๑.

ปฏิบัติ คือ ความกระหมกกระทั้งในใจ ความหงุดหงิดขัดเคือง

รูปราคะ คือ ความศิกใจในอารมณ์แห่งรูปฌาน หรือในรูปธรรมอันประณีต

ความปรารภนาในรูปธรรม

อรูปรากะ คือ ความศิกใจในอารมณ์แห่งอรูปรฌาน หรือในอรูปรธรรมอันประณีต

ความปรารภนาในอรูปรธรรม

มานะ คือ ความสำคัญตน ถือว่าตนเป็นเน้นเป็นนี่

อุทธัจจะ คือ ความฟุ้งซ่าน

อวิชชา คือ ความไม่รู้จริง

บุคคลผู้ละสังโยชน์ ๑๐ ไปได้แล้ว ปราศจากกิเลสกัณหและทิฏฐิมลทิน เช่น พระพุทธสาวกทั้งหลายมีพระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ พระมหากัจจายนะ พระมหากัสสป พระมหาโกณฑริตะ พระมหากปิณะ พระมหาจุนทะ พระอนุรุทธะ พระเรวตะและพระนันทะ เป็นภิกษุสาวกที่พระพุทธเจ้าตรัสเรียกว่า "พราหมณ์" ถึงความในเถรสุตตรว่า "ชนเหล่าใดลอยบาปทั้งหลายไปได้แล้ว มีสติทุกเมื่อ มีสังโยชน์สิ้นแล้ว ตรัสรู้แล้ว ชนเหล่านั้นแล มีชื่อว่า เป็นพราหมณ์ในโลก"

บุคคลผู้เป็นพราหมณ์ในพุทธศาสนา ควรุ้ธรรมทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วตามความเป็นจริง รู้จักเหตุเกิด ความดับและปฏิบัติหรือข้อปฏิบัติที่จะให้ถึงความดับแห่งธรรมเหล่านี้ หมั่นตรึตรองกัณหอิทธิบาท ๔ จนรู้ว้าธรรมเหล่าใดคือ ธรรมเหล่าใดชั่วและเลือกปฏิบัติตามธรรม

สยามมธุรส สเปฎก สุตตนเปฎเก ขุพุทธกนิภายสส อุทานิ, ๒๕: ข้อ ๔๒.

พาดิฉวา ปาปเก ธมเม
ชิตสญโฏชนา พุชวา

เย จรณที สทา สตา
เต เว โลกสมิ พราหมณาติ ฯ

ที่สกุศล พร้อมกับละทิ้งธรรมที่เป็นอกุศลเป็นบาปอย่างยิ่ง พุทธศาสนาดูว่า พราหมณ์ผู้ใคร่
สัจจะควยตนเอง ขอมพนจากรูปและอรูปร พนจากสุขและทุกข์ และเป็นพราหมณ์ผู้สะอาด
เพราะมีสัจจะและธรรมในตน กังที่พระพุทธเจ้าทรงดูทาน เมื่อเห็นชฎิลรคน้ำ อาบน้ำและ
บูชาไฟที่แม่น้ำกยา เพราะคิดว่า ทำไทร่างกายหมดจดสะอาด บริสุทธิ์ กังความว่า

"ความสะอาดขอมไม่มีเพราะน้ำ (แต่) ขนเป็นอันมากยังอาบในน้ำนี้ สัจจะและธรรม
มีในผู้ใด ผู้นั้นเป็นผู้สะอาดและเป็นพราหมณ์"^๒

นอกจากนี้ พระพุทธองค์ทรงเรียกพระองค์เองว่า "พราหมณ์" เพราะพระองค์ทรง
มีมอต่างมลทินแล้วทุกเมื่อ เป็นเหมือนหมอมูฬาคักกิเลสออกจากร่างกาย"^๓

สยามบรรณสถาน เทปิกัม สุตตคนตปิฎก ขุททกนิกายสุต สุตตนิปาเต, ๒๕:๔๕

ยथा จ อตคณา เวที มุณี เนน พราหมโธ
อล รูปา อรูปา จ สุขทุกขา ปมูจจตีติ ฯ
^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๑.

น อุตเทน สุจิ โหติ พเขวตถ นหายตี ชโน
ยมติ สจจจจ รมโม จ โส สุจิ โส จ พราหมโธติ ฯ
^๓ เรื่องเดียวกัน, ๓๐๘ ข้อ ๒๕๐.

อหมสมิ ภิชเว พราหมโธ ยาจโยโก สทา ปยทปาดิ อนติมเททรโร อมุตโร ภิสโก
สลอกตโต ฯ